

עבודתה של הועדה להתישבותם של הפליטים היוניים

נאום, שנאם סיר ג'ון הופ סימפסון, סגן הנשיא של הועדה,
ב-18 ביוני, שנת 1929, בנשיאותו של סיר ג'ון סטאברידי.

התישבותם של פליטי תורכיה, רוסיה ובולגריה שבאו ליוון, מקצתם בתוקף אסון סמירנה בספטמבר שנת 1922, ומקצתם בתוקף סעיפיהם של חוזה ניי, שנת 1919, ובזונה שנת 1923, היתה אחת מן הפעולות החשובות ביותר, שנעשו בחסותו של חבר הלאומים, מבחינה מדינית, חברותית וכלכלית. היקפו של הנושא הוא גדול כל-כך, עד שמן הנמנע הוא לטפל בו במדה מספקת בגבולותיו של מאמר קצר. ללמוד את הענין לפרטיו אפשר בדינים-והחשבונות הרבעוניים, שפרסמה הועדה עד היום עשרים ושנים במספר. וכמו כן בספר "התישבותם של פליטי יון", הוצאה עממית, שהוציא החבר בשנת 1926.

אין כוונתי למתוח הערב בקורת, לא על נסיונם של היונים באסיה הקטנה, נסיון שנסתיים באסון המחריד באזמיר, גם לא על הישרות המדינית שבסעיפיהם של שני החוזים, שהביאו בצירופם לידי העברה של אוכלוסים מארצות שונות ליוון. עובדה היא, שבימי המלחמה הגדולה ובשתי השנים 1922-1923, נתוספו לה, ליוון זו — שהאוכלוסיה הכללית שלה לא עלתה אותה שעה על 4.320.000 — לא פחות ממיליון ורבע תושבים חדשים; הרי זה גידול של 28,9 אחוזים.

קשי יוצא מן הכלל כרוך בבירור מספרם של הפליטים הללו. ההערכה הראשונה, שנערכה בשנת 1924, כמעט לא עלתה על 1.220.000. מפקד 1928 מורה על 1.220.000. הערכתה של הועדה, — והיא מבוססת על מיטב החומר שבגדר השגה, — עולה על 1.300.000. מהם 200.000 שלא מן הנצרכים: בין השאר היו כ-650.000 אנשי-חקלאות ו-450.000 פליטים צירונים.

עוד קודם אסון סמירנה משנת 1922, בימי המלחמה הגדולה ולאחריה, נמלטו מתורכיה פליטים בהמון: הדאגה להם באה מקצתה מצד הממשלה היוונית, ומקצתה מצדם של מוסדות-חסד שונים, שעבודתם המצויינת לא זכתה להכרה צבורית מספקת. בחלק-הארי של הנטל נשאו "הצלב האדום האמריקני", הקרן "להצלת הילד", "בתי-החולים לנשים באמריקה", "ישע המזרח הקרוב", "עזר כל-

בריטי" והצללב האדום הבריטי". ואולם למעשה נענו למחסור בכל רחבי העולם כולו: כדוגמת ממשלות פולניה, גרוויגיה, בלגיה וצרפת, כולן סייעו בדרכים שונות, בין בתרומות ובין בחמרים. "אגודת-הידידים" אף היא היתה בין הפעילים.

על-פי האומד נמלטו לאחר מפלת-סמירנה, בספטמבר שנת 1923, למעלה מחצי-מליון איש. הפליטים הללו באו בדרך-הים והגיעו לנמלים השונים של יוון ואייה בעשרות ובמאות אלפים, והם מחוסרי-מזון ומחוסרי-בגד, נתונים בזוהמה, שאינה בגדר-תיאור, רוחשים כנים, ומביאים עמהם כדרך-הטבע מחלות מדבקות, שהקשה שבהן היתה הטיפוס. מוסדות-החסד הנזכרים למעלה, ממשלת יוון, העיריות, ואנשים פרטיים מאגשי הארץ, באו לעזרתם של אלה במאמצים גדולים.

אני עצמי מכיר משפחה אחת, שכלכלה והלינה שלשים ושבעה פליטים במשך שלשה חדשים; יודע אני משפחה אחרת באתונה, שהתקינה בטרקלין שלה מעון לשבעה עשר פליטים, ואלה שהו שם חודש ימים. ועוד יודע אני שתי נשים בעלות אמצעים מצומצמים, שאיכסנו חמש אלמנות על ילדיהן, ומן המשפחה האחרונה לא נפטרו אלא אשתקד, שש שנים לאחר האסון.

ד"ר נאנסן, הממונה הראשי על הפליטים מטעם חבר הלאומים, נטל את הענין לידי, וקולונל פרוקטר, הנציב העליון ביוון, הוא וקולונל טרלואר, הוציאו זמן מרובה בארגון עזרה, והושיבו במדה נכרת של הצלחה פליטים חקלאיים על אדמתה של תראקיה המערבית. ביוני, שנת 1923, בדין וחשבון ממצה אל החבר, נתן קולונל פרוקטר תיאור בהיר על היקפה של פרובלימה חמורה זו. ובינתיים, בחדש פברואר שנת 1923, פנה בא-כחה של ממשלת יוון, מר פוליטיס, אל מועצת חבר-הלאומים בבקשת עזרה. הוא בקש מלוח של 10 מיליונים לייש, בחסותו של החבר, והודיע, שהממשלה היוונית נכונה לקבל על עצמה בקורת כפולה — ראשית, זו של הועדה הפינאנסית הבין-לאומית על פקידות המלוה. ושנית, זו של ועדת מומחים, שתכלול גם ממונה או ממונים מטעם החבר, ותפקידה המיוחד יהא הפיקוח על הוצאתו של הכסף. שבועיים לאחר-כך הרחיבה ממשלת יוון את הצעתו השניה של מר פוליטיס ובקשה את יצירתו של מוסד מיוחד, שבידיו יופקד דבר השימוש בהכנסתו של המלוה בענין התישבות הפליטים. בראשו של מוסד זה תעמוד ועדה, שנוסף על ציריה של הממשלה היוונית ישבו בה צירים מטעם המעצמות, שתערובנה בעד החוב, או מטעם הבאנקים מוציאי-המלוה, וכמורכב כל ציר, שימונה מטעם חבר-הלאומים. אותה שעה חיוה מר מיכאלוקולוס, אחד מציריה של הממשלה היוונית, את דעתו, שכ-6,000,000 לייש ידרשו לשם התישבותם של הפליטים החקלאיים, כ-150,000 משפחה באומד, ושטחי-אדמה נוספים אפשר יהא להשיג ע"י ניקוזם של העמקים אליאקמון, סטורמה ווארדאר. בדרך זו, אמר, יושגו 300,000 הקטר אדמה במחיר 3,500,000 לייש,

לערך. כתוצאה ממשא-ומתן זה, ולאחר חקירותיהם של באי-כוחו של החבר, נחתם בז'ניבה, בספטמבר שנת 1923, פרוטוקול, שחייב את יסודה של "ועדה להתישבות הפליטים"; ועדה, שתצורף מחבר אמריקני. בא-כוחם של מוסדות-החסד (והוא יהא הנשיא), מחבר נכרי נוסף – שני אלה נקבעים על-ידי החבר – ומשני חברים יוונים, שיוצעו על-ידי הממשלה היוונית, אבל ימונו מטעם החבר גם הם. בידי ועדה זו יופקד דבר הוצאתו של המלוה בשביל הפליטים, והממשלה תתחייב להעביר לרשותה 500,000 הקטר אדמה לצרכי התישבותם של הפליטים. פיקוחו של החבר הובטח על-ידי תקנה, שמקנה לנשיא-הועדה זכות דעה נוספת במקרה של הצבעה שקולה בענין החלטה כל שהיא מהחלטותיה של מועצת-הועדה.

החברים הזרים הראשונים בוועדה להתישבות הפליטים היו מר מורגנטווי, שגרירן של ארצות-הברית בקונסטנטינופול לשעבר, ומר (לאחר זמן סיר) ג'ון קמפבל, חבר מובהק מן השירות האזרחית בהודו.

ב-11 לנובמבר, שנת 1923, נתועדה הועדה בסאלוניקי לבחון את עבודת הארגון וההתישבות של הממשלה היוונית בנפת מקדוניה. ראשית, את מוקדון היו מציינים כאותו חבל ביוון, שבו אפשר ליישב את רובם הגדול של החקלאים שבפליטים, ראשית, בשל השטחים הנרחבים של אדמה בלתי מעובדת אך עבודה (ראויה לעיבוד), ושנית, משום שנכללו בה נחלאות גדולות של תושבים תורכיים, שעקרו מיוון לתורכיה בתוקף סעיפי ההסכם של חילוף-האוכלוסים.

בחדש הבא פרסמה הממשלה היוונית חוק המבטיח לוועדה את הסמכות המותנה בפרוטוקול. הועדה התכוננה כרשות עצמאית; וסמכותה היתה רחבה ביותר. הממשלה היוונית יפתה את כחה לתבוע כל קרקע ראוי שאינו נעבד, והבטיחה בדרך החוק, שלא רק אדמה, שהועברה לרשותה מטעם-הממשלה, אלא כל אדמה תפוסה בידיה תעשה לקנינה הפרטי של הועדה. כמו-כן העמידה הממשלה לרשותה של זו את כל הפקידות שלה לעניני ההתישבות, ובתוכה את משרד המנהל הכללי של מוקדון (באותה שעה מר ג'ון קרמונוס, אדם מצוין בכושר-יכלתו, בכח-מרצו ובתקיפות-האופי). וארבע-עשרה לשכות של התישבות הכפופות לו, על כל חבר המפקחים החקלאיים, 25 איש בלשכה. בדרך זו הועמדה לרשותה של הועדה מיד פקידות התישבותית, שמנתה בין ארבע מאות לחמש מאות איש, ופקידות זו הלכה ונתרחבה במהירות, עד שתוך חדשים מספר היתה הועדה מעסקת בעבודותיה 1800 איש. עבודתה של הועדה נתחלקה בדרך-כלל לשני סוגים עיקריים: אותו של ההתישבות החקלאית, ואותו של ההתישבות העירונית. מלכתחלה ראתה הועדה את ענין הושבתם של אוכלוסי-החקלאים על הקרקע כענין ראשון במעלה; ראשית, כדי למהר ככל האפשר ברבוייה של התוצרת החקלאית לשם ספוק צרכיו של הישוב החדש, ושנית, כדי למנוע בעד הצטופפות יתירה של המוני-אוכלוסים;

אוכלוסים אלה, שהם חקלאיים בעצמם, אבל ימהרו להטמע בישוב העירוני, ולאחר זמן יתקשו לעזוב את העיר ולחזור אל השדה. בשל שיטה זו הוקצבו בשנת 1924, משהוצע המלוה, רק מיליון אחד להתישבות העירונית, ושאר תשעת המיליונים מסך עשרת מיליוני הלי"ש שהושגו נועדו להתישבות חקלאית.

יש בדעתי לטפל בכל אחד משני סעיפי-העבודה לחוד, ואפתח בהתישבות החקלאית, שאני עצמי הייתי ממונה עליה במשך שלש השנים האחרונות.

הגורמים בפרובלימה זו היו מן הצד האחד שטח-אדמה, ומן הצד השני קהל-פליטים; במקרים הרבה היתה האדמה קרקע בתולה, שלא ידעה מחרשה; הפליטים — בלא קורת-גג, בלא כלי-עבודה, בלא זרעים, בלא בקר, ובלא אמצעים למחיה עד הקציר הראשון. כמו כן יש לזכור, שמעולם לא היה ביוון רשום קרקעות, ולפיכך היתה הועדה עובדת בלא מפות.

הפליטים הבאים מילאו את מקומם של התורכים היוצאים. היתה הבעיה פשוטה לפי הערך; צריך היה להקציע את בתיהם הריקים של התורכים למשפחות הפליטים, ולחלק, — במדת הדיוק האפשרי בתנאים של קרקעות בלתי-מדודים ובלתי-רשומים — שטח עביד לכל משפחה, שטח, שיחשב לחלקה ושזכות בידה לקוות, שיקום לה לבסוף לנחלה. ניתנו מפרעות למחית האדם והבהמה עד לעונת הקציר, חולקו זרעים בעין, וכמו-כן כלי-עבודה, קרונות ובהמות-בית. הכסף שנמצא לא היה בו כדי לספק לכל משפחה את כל הנדרש לשם התישבות נאותה. למעשה ניתנה רק בהמת-חריש לכל משפחה, מחרשה אחת לשתי משפחות, עגלה אחת לארבע; ורק עכשיו, בכסף שהושג מן המלוה השני לפליטים, נעשה נסיון למלא את החסר, לתת בהמת-חריש שניה ומחרשה לכל משפחה ומשפחה, וקרן אחד לכל שתי משפחות.

במקומות, שבהם נעשתה ההתישבות על קרקע בתולה, היה הענין קשה יותר. שטחים אלה חולקו לכפרים, בהתאם לגדלן של הקבוצות, שעמדו להתישב עליהם. את הפליטים היו משכנים דרך-ארעי באהלים או בצריפי-עץ. נבחר מקום לבנין ומיד התחילו בהקמת-בתים. בו בזמן היו מפלחים את האדמה במכונות-חריש, שניתנו על-ידי הממשלה — מפיצויי-גרמניה בסחורות — וחילקו אותם בין הפליטים מיד, במדת-הצדק האפשרית באין רשום קרקעות. סופקו בהמות, כלי-עבודה, זרעים, מספוא לכלכלת-הבהמות, מחיה לפליטים, — ועדת הפליטים יצאה לעבודה.

הפליטים נענו בהתלהבות ועשו את עבודתם במרץ מרובה ובקשיות-עורף. את התוצאה תיטיב להשיג על-ידי השואה בין השטחים, שהיו מעובדים במקדון ובתראקיה בשנת 1923 — 24, בתחילת תהליך-התישבותם של הפליטים, לבין אותם, שעובדו בשנת 1927 — 28, שנה, שכבר יש מספרים בנוגע אליה. בשנה הראשונה

היה הסך הכולל של השטחים המעובדים בידיהם של הפליטים במוקדון ובתראקיה 137.179 הקטר, שהם 343.000 אקר ; באחרונה היה השטח 281.135 הקטר, שהם 702.900 אקר ; במלים אחרות, עבודת-האדמה של הפליטים במוקדון ובתראקיה נתרבתה פי שנים ויותר בין השנה הראשונה להתישבות השיטתית לשנה האחרונה. שיש לנו מספרים בנוגע אליה. אותה תופעה ניכרת גם בסטאטיסטיקה של יכול הדגנים ביוון. בענין זה אין בידנו מספרים מיוחדים לפליטים, ואולם יש בידנו מספרים, מדויקים לפי הערך, בנוגע ליוון כולה. להוציא את יכול התיירס, שמספריו בשנות 1927 - 1928 נעדרים, היה יכולם של שאר הדגנים 462.000 טון בשנת 1923 ; ו-880.000 טון בשנת 1928. בינתים הלך ופחת האימפורט של החיטה ; בשנת 1924 עמד על 407.000 טון, בשנת 1925 על 364.000, ובשנת 1926 על 313.000 טון. ירידה זו של 23 אחוז מורה, שתוך שלש השנים הללו הספיקה תוצרתם של הפליטים החקלאיים מוזן לא רק לכל אוכלוסית-הפליטים, אלא אף לחלק מאוכלוסי-המקום.

מן הרצוי הוא, כמובן, שישוב הפליטים יגדל יבולי-דגן בכמויות גדולות. המאזן המסחרי מעיד לחובתה של יון, ומטובת המדינה יהא הדבר אם יצומצם אימפורט הדגנים במדת האפשרות. ואולם, בגלל מיעוט הקרקע העביד ביוון, אין חלקתה של משפחת פליטים מגעת אלא ל-3,5 הקטר במוצע, פחות מתשעה אקר ; ועוד בתקופה מוקדמת ביותר של עבודת ההתישבות נתברר, שתשעה אקרים של אדמת-דגן אינם מספיקים לה, למשפחה, כדי דרגת-חיים נאותה. משום כך לא חסכה הועדה כל מאמץ, לא רק כדי להגדיל את תוצרת הדגנים במה שהתקינה זרעים משובחים ושיטות-עבוד מתוקנות, אלא גם כדי להשפיע על הפליטים החקלאיים, שיגדלו יבולים, שהכנסתם גדולה מזו של הדגנים, ובפרט מאותם המשמשים ברגילות לאקספורט. דבר זה הביא לידי יצירת ענף חדש ל-שירות ההתישבות החקלאית, ענף, שלא עלה במחשבה בשעת יסודה של הועדה לראשונה. בחבלים שונים במוקדון ובתראקיה, ובכמה כפרים ביוון הישנה, כוננו חוות חקלאיות, משתלות, ותחנות-נסיון להשבתם של הבקר, הסוסים, החזירים והכבשים. וכבר נעשתה שם עבודה מרובת-חשיבות ביותר במשך שלש-ארבע השנים האחרונות. כמו-כן יש לנו כמאתים חלקות לדוגמה בכל פנות-הארץ, שבהן אפשר לערוך נסיונות חקלאיים במינימום של הוצאות. חלקה דוגמאית אינה אלא חלקתה הרגילה של משפחת פליטים. כל פיצויים אינם ניתנים לפליט הנוגע בדבר, ואולם את הזרעים ואת הזבל מספקת הועדה, ובא-כחה של זו מדריך את האכר בשיטת העבוד ומחליט על התבואות, שיש לגדלן. הפליט משקיע את עבודתו ומקבל את היבול. תבונתם של אנשים אלה ראויה לציון ; נסיון מוצלח בחלקה הדוגמאית שבכפר מוצא לו מיד מחקים באכרי הסביבה, נראית בהם באלה שאיפה

להשבחה, דבר החסר בהרבה משאר הצבורים החקלאיים שבאירופה. אחת מהצלחותיה של שיטה זו היתה הכנסתו של זן אחד של חיטה מאוסטרליה, הידוע בשם "קנברה". זן זה לא רק שיבולו עולה בהרבה על יכולה של החיטה היוונית הרגילה, אלא שהוא מקדים להבשיל מן החיטה המקומית בשלשה שבועות. דבר זה מבטיח את היבול מפני הרוח החמה המכונה "ליבס", שמתחלת מנשבת בחודש מאי, ומשקתת לפרקים את יכולה של החיטה המקומית בשדפון עוד קודם שבשלו השבלים. גילוי התאמתה של חיטה זו למוקדון הביא לידי גידול חיטה בכאלקידיה, שטח נרחב זה, שקודם-לכן אי-אפשר היה לגדל בו כל חיטה מפני הרוחות החמות השוררות שם בחודש מאי.

נוסף על כך מִמְרָצת "המחלקה לפתוח-החקלאות" את גידולם של ענבי-היין, היא מספקת מספר מרובה של גפנים אמריקניות, שהן מחוסנות בפני הפילוקסירה, כמו גם גפנים שונות של זני מאכל: תוצרת, שאם ימלאו הסכויים, שתולים בה, עתידה היא לכבוש את השווקים באירופה התיכונה. במשתלה אחת, שהיא מסוגפת לחוות-המופת בפלורינוה, במוקדון המערבית, נמכרו אשתקד שלש מאות אלף שתילים מחוסנים. נוסף על כך מכרה משתלה זו ארבעים אלף עצי-תפוח ומאה וחמישים אלף עצי-תות.

גידול אחר מְרַבֵּי-הערך הוא הטבק. בשנת 1923 נטעו 11.300 הקטאר של טבק במוקדון ובתראקיה. בשנת 1922 היה השטח 36.200 הקטאר, הגדלה של מאתים אחוז ויותר. חשיבותו של גידול זה היא כפולה. מכניס הוא סכומים גדולים ביותר משטח קטן, ולפי שהטבק הוא רובו ככולו סחורה לאקספורט, הריהו מסייע לאיזונו של המאזן המסחרי הרעוע. שויו של אקספורט הטבק עלה מ - £6.800.000 בשנת 1924 ל - £10.800.000 בשנת 1927.

גם נסיונות אחרים הולכים ונמשכים בחוות-המופת שלנו. אשתקד נטענו במקדוניה המערבית תריסר זנים שונים של פול הסוֹיָה, בתקוה להביא גידול רב-ערך זה אל בין הפליטים. משנים עשר הזנים נכשלו אחד-עשר. האחד עלה יפה, והנסיונות בזן זה הולכים ונמשכים מתוך תקוה, שלסוף ימצא מתאים לגידול כללי במקדוניה.

נוסף על עבודת-הנסיונות של "המחלקה לפיתוח החקלאות" ועל הזרעים החדשים והמתוקנים, שהיא מספקת, הרי היא מנהלת בין הפליטים תעמולה שיטתית כדי להביאם לידי כך, שימלאו בתבואות-מספוא את מקומם של שדות-המרעה הטבעיים, שנחרשו לצרכי ההתישבות. השטח הזרוע בקיה ואספסת (אלפלפה) הולך ומתרחב במהירות.

אחת מן הפרובלימות החמורות בהתישבות החקלאית היא הקשי שבהשגתה של תספוקת-מים נאותה, הן מי-שתיה והן מים להשקאה. הועדה קבלה על עצמה

את הבדיקה ההידרוגראפית של מוקדון ותרפקיה במילואן, ואת תוצאותיה של בדיקה זו פרסם מר מרוולקיס, מנהל המחלקה ההידרובלית, בצורת ספר (לצערני, אין להשיגו עדיין אלא ביוון בלבד). מחלקה זו חפרה בהצלחה ניכרת מאות בארות, מהן ארטיזאניות ומהן מן הטפוס הרגיל (השוּאָבְנִי). דרך משל, כאלקידיה סבלה מהעדרה של תספוקת-מים נאותה. יש שם הרבה ביצות, אך מעיינות הם נדירים. המחלקה ההידרובלית קדחה קדיחה לנסיון כדי לברר אם יש בה, בכאלקידיה, שכבה ארטיזאנית, ובעומק של 149 מטר (כארבע מאות שמונים וחמש רגל) פגעה באוצר ארטיזאני; זה מצא לו מוצא בבאר שופעת, שיש בה בעצמה כדי להשקות 20 אקר אדמה. יש לשער, שנסיון זה ותגלית זו יביאו לידי מהפכה בחיים החקלאיים באותו חבל שבמוקדון. בני-א-ניקוס שבצמק-ארגוס נעשה נסיון קטן ונגלה אוצר ארטיזאני גדול. עכשיו עוסקים בכפר זה בחפירתן של כמה בארות ארטיזאניות, ויש לקוות, שיהא בהן כדי להשקות את כל השטח העביד כולו, 1650 אקר.

גדולה היא חשיבותם של מים להשקאה, לפי שבהשקאה, ובעבוד האינטנסיבי הכרוך בה, אפשר לה למשפחה בעלת חלקה של שלשה או ארבעה אקרים לאסוף יכול במדה הנדרשת לקיומה ברמת-חיים הוגנת. החלקה הממוצעת בכפר ניא-ניקוס, שנזכר למעלה, היא כבת שלשה אקר, ועכשיו, משנמצא אוצר-מים מספיק לצרכי-השקאה, תוכלנה כ-500 משפחות למצוא להן מחיה בכפר האחד הזה; בלא אותו אוצר לא היה הקרקע מכלכל יותר מ-160 משפחה.

מביא אני דוגמאות אלו כדי להראות כמה רחבה היא, למעשה, עבודת ההתישבות החקלאית: הועדה לא רק שהקימה אלפים כפרים, או רבעים נוספים בתחומיהם של כפרים קיימים, ולא רק שספקה לכמאה וחמשים אלף משפחות פליטים, שהן מונות קרוב לשש מאות אלף נפש, את כל הנדרש לעבודת-החקלאות, אלא שכדי להבטיח לפליטים הללו, לפחות, את האפשרות של קיום נאות, ושלא מתוך דחקות, קבלה על עצמה גם עבודה, שנעשית ברגילות על-ידי מחלקת החקלאות של ממשלה.

כמו כן הוכרחה הועדה לקבל על עצמה עבודות צבוריות מסוגים אחרים. כידוע, נגועים שטחים גדולים במוקדון ובתראכיה בקדחת מהלכת. הועדה הקימה חמשים ואחד בתי-חולים ובתי-רפואות, ציידה אותם בכול, והיא מחזקת בכל אחד מהם, לפחות, רופא אחד ומחלק רפואות אחד. הודות ל"צלב האדום האמריקני" היה אוצר הכינין מספיק וגדוש, ולפי הסטאטיסטיקה ניכר, שעבודה רפואית קבועה זו, שעשו הרופאים ומחלקי-הרפואות, הביאה לידי הטבה גדולה בבריאותם של אוכלוסי-הפליטים. יש לקוות בכל לב, שלא יניחו לה, לעבודה זו, להפסק עם גמר-עבודתה של הועדה; ואמנם, בשעה זו מנהלת הממשלה היוונית משא ומתן עם

מחלקת הבריאות של החבר" על יצירתה של שירות רפואית ביוון, שירות שיש לקוות, שתשתמש בבתי-החולים של הועדה ותעסיק את חבר-העובדים, שהם פועלים עכשיו תחת ראשותה.

יש עוד ענף אחד מענפי השירות ההתישבותית, שצריך לגעת בקצרה גם בו. עם הכניסה לארץ חדשה היה מן הצורך לתקן דרכים וגשרים, ובמידה מסויימת — גם בתי-ספר. את אלה תיקנה שירות-המהנדסים שלנו בחבלים הנדחים ביותר. דרך משל, המצאנו מאה וחמשים אלף לי"ש לסלילתן של שתי דרכים ראשיות בחבל-ההרים שמדרום לגבול הבולגארי, לפי שמצאנו, שבלא הקלתה של תחבורת זו אי-אפשר יהיה להניע את הפליטים, שישארו בכפרי-ההרים.

נשאר לנו לציין עוד ענף אחד גדול וחשוב של השירות ההתישבותית. כפי שנאמר למעלה, אין ביוון מחלקה לרישום-קרקעות. מן הנמנע היה לקבוע בלא מדידות את תחומי-חלקתו של כל אחד מן הפליטים, וכמו כן את תחומיהם של הקרקעות, שנמצאים ברשותה של "ועדת ישוב הפליטים". הקרקעות, שהיו ברשותה של הועדה, נאמדו בשני מיליון אקר בערך. בכמה מקומות היו קרקעותיהם של אנשים פרטיים משורבבים בין הקרקעות הללו. לפיכך היה מן הצורך למדוד לא פחות משלשה מיליונים אקר כדי לקבוע את תחומי-קרקעותיה של הועדה, שחולקו בין הפליטים; ואמנם, עד עכשיו מדדו אנשי שירות-המדידות של הועדה כשני מיליון ושלשה רבעים אקר. למעשה הרי עבודת-המדידות ורישום-המפות הם דבר קל לפי הערך. הקשי בא לאחר שנקבע לפי המדידות השטח השייך לוועדה, וניגשים לחלקו בין החקלאים הפליטים. במקרה הפשוט ביותר, כשמודדים כפר השייך כולו לוועדה, מחלקים אותו בעזרתו של אגרונום מומחה לשטחים שטחים, שאיכותם שווה, וכל אחד מן הפליטים תובע את חלקו בכל אחד מן האזורים. מובן, יש כמה שטחים קטנים, שנחשבים לפורים יותר או מבוקשים יותר מכל השאר; כל אחד מן הפליטים מתאמץ בכל יכולתו לקבל חלקה באותו שטח קטן ומאוּוה. מטבע-האדם הוא להאמין בשעת-חלוקה מעין זו, ששכנו מקפח אותו. דומה, שכל פליט ופליט חדור אמונה זו, ודבר קשה הוא לחלק את האדמה בדרך, שחניח את דעתו של כל אחד ואחד מן הפליטים המתישבים עליה. כשהבעלות על הכפר מקצתה בידי הועדה ומקצתה בידי בעלי-נחלאות מבני המקום, יש שכמעט אין להתגבר על הקשיים. ובענין כמה וכמה שטחים קיים חשש, שמא אי-אפשר יהא להשלים את מדידת הקרקע ואת חלוקתה קודם שתגיע הועדה לסופה.

קשי נוסף הוא ענין קביעתם של גבולות-האדמה. הממשלה היוונית העבירה לרשותה של הועדה את נחלאותיהם של התורכים המוחלפים, שיצאו מיוון לפי ההסכם על חילוף-האוכלוסים. הרבה מן התורכים הללו הבינו מראש, שקשה יהיה לקבל מן הממשלה התורכית פיצויים בעד נחלאות, שנעזבו ביוון, ומכרו אותן

הנחלאות ליוונים מבני-המקום, מהם במחיר נומינאלי וכולם במחיר נמוך בהרבה משוים הנוכחי בשוק. החוק היווני אינו מכיר במכירות אלו, והועדה תבעה הרבה מן האדמה. שהועברה בדרך אי-חוקית זו, לצרכי-התישבותם של הפליטים. בכל אחד מן המקרים הללו כמו קשיים, וברבים מהם פנה התובע מבני-המקום אל בית-הדין לקיים את בעלותו על הנחלה. לפי החוק היווני הרגיל קל מאד, במקרה של תביעה כזו, למנוע בעד "ועדת-ישוב-הפליטים" מלקיים את זכות-בעלותה, והרבה חלוקת-קרקע מסוג זה נשארו תלויות ועומדות.

קשיים נוספים נמצאו במקום, שבו תפסו אדמת-מנזר. לפי החוקה מוגנות אדמות-המנזרים בהר-אתוס מפני הפקעה; ברשותם של מנזרים אלה נמצאים שטחי-אדמה גדולים. והממשלה באה עמהם לידי הסכם, שלפיו תחזר אדמה זו לתקופה של עשר שנים, על מנת ליישב עליה את הפליטים. ברי, שאי אפשר יהא לסלק את הפליטים הללו בסוף עשר שנים, גם לא בסופה של איזו תקופה אחרת. בה בשעה אין שום ספק בענין זכותם החוקית של המנזרים האמורים, דבר שמונע בעד הממשלה למסור את הקרקע לידי הועדה בזכות-בעלות מלאה, לפי הפרוטוקול של ז'ניבה. במדידתם של קרקעות אלה עדיין לא התחילו, אבל יהא מן הצורך להתחיל בה, בין אם אפשר יהא להעביר לסוף את זכות-הבעלות ובין אם לא, כיון שמן ההכרח הוא, שיהא כל אחד מן הפליטים יודע את גבולותיה של חלקתו. דמי המדידה והחלוקה. בצירוף העתקה ממפתה של החלקה בשביל כל אחד מן הפליטים, עולה בערך ל-3 שילינג לאקר.

מעניין לציין, שבעבודת המדידה והחלוקה בשביל הפליטים היווניים, עוסקים במדה מרובה פליטים רוסיים. מזל הוא לוועדה, שמספר הגון מן הקצינים הרוסיים לשעבר, מודדים מומחים, שעבודתם ומסירותם לעבודה הם למעלה מכל שבת, עומדים לשירותם. מודדים אלה הם בני-בלי-בית ממש, אין להם ענין אלא בעבודתם; ואכן, אנו רואים למעשה, שחבורה מן המודדים הרוסיים עושה את מלאכתה ביתר מהירות משאר חבורת-המודדים, שעוסקות במלאכתה של הועדה.

ודאי רוצים אתם לקבל מושג כל-שהוא מהצלחתה של ההתישבות החקלאית מספרי-היבול, שפירשתי כבר, מקיימים, שלפחות חלק גדול מאוכלוסי-החקלאים שבפליטים יושבו בדרך משביעה רצון. עובדה אחת נוספת משנה להסברה זו יתר-תוקף: מפקד בהמות-הבית של הפליטים, שנעשה בשנה שעברה, מורה, שמחוז לבהמות, שסיפקו להם הועדה והממשלה, יש ברשותם חיות-בית, גדולות וקטנות, ששוויין הכולל מגיע לסך £4.000.000.

הצלחתן של פעולות-היישוב משתנה לפי מקום ההתיישבות, בהתאם לסוג האדמה הנתונה לכך, בהתאם לאפשרויות של הכנסה צדדית מחוץ לחקלאות, ובמדה מרובה בהתאם לסוג של הפליטים המיושבים.

מה שנוגע לגורם הראשון, הנה פוריותם של מישורי דראמה וסרס שבמוקדון המזרחית, הביאה מיד שפע על הפליטים, שהושבו שם, וצבירת-ההון הפתאומית הביאה לידי מספר של תופעות מעציבות ודוחות בחיי-החברה בשטחים הללו. התצרוכת של ה"אוזו" (משקה הכוהל, שהוא מקובל באותה ארץ) גדולה מן הרצוי לפי איזו נקודת-מבט שהיא. בכמה מן הכפרים המצליחים ביותר הולכים משחקי-הקוביה ונעשים מכה מהלכת. ומצד שני, הנה רמת-החיים גבוהה. העם שרוי ברווחה, האחוז של הלידה גדל בהרבה, ודומה, שהעמיד מובטח, אם רק תהא אפשרות לאחוז באמצעים לעצור בעד התופעות הבלתי-רצויות שהזכרתי.

גם בכריתים נראית התקדמות, ובסקירה האחרונה נגלה בין אוכלוסי-הפליטים קו אחד בעל חשיבות לאומית: הם מתחילים לעדות את התלבושת הכריתנית, התהדרות מרהבת-עין, אך עולה ביוקר, ועובדה זו מוכיחה, ראשית, שמצבם החמרי טוב למדי ויש ביכלתם ללבוש לבושים אלה, ושנית, שהם חדלים להרגיש עצמם כפליטים ומתחילים להרגיש, שהם יוונים אמתיים ככל אחד מאוכלוסי המקום.

לסוג השני שייכים אותם הישובים, שהם סמוכים ביותר לערים גדולות, או אותם השוכנים על שפת-הים בקרבנות. יש מספר גדול של ישובים בסביבתן של הערים הגדולות, והפליטים מכניסים שם הכנסה מתמדת והגונה מן האורחים. באחד מן הישובים שבסביבת-אתונה, ישוב חקלאי, מפנים הפליטים את בתיהם בימות-החמה, דרים באהלים, ומשכירים את בתיהם לאורחים במחיר אלף דרכמונים החדר לחודש. לפי שהבית הרגיל כולל שני חדרים, מכניס מקור זה בחדשי-הקיץ בין שלשים לארבעים ל"ש, תוספת הגונה לגבי הכנסתו החקלאית הרגילה של הפליט.

ברי, שהתנאי השלישי הוא החשוב ביותר. יש בין הפליטים סוגים, שהם מוכרחים להצליח, מפני מרצם ונסיונם בעבודת-החקלאות, וההצלחה אינה להם אלא גמול טבעי. רובם של הפליטים החקלאיים שייך לטפוס זה וביניהם מצוינים אנשי-פונטוס והאנשים מחופי אסיה הקטנה. כדוגמה לכשרונם להפיק סכומים גדולים משטחים קטנים רוצה אני לספר מקרה, שנודמן לפני באחד מסיורי האחרונים. בכפר קיאטו שבפילופונס נמצאו כמה פליטים: הם התגוררו במעונות, שעלה בידם להשיג בשכירות, ומצאו להם שם מחיה; מקצתם היו עובדים אצל האכרים בני-המקום ומקצתם היו חוכרים אדמה מבני-המקום ומעבדים אותה בעצמם. באותו מקרה, שעליו אני מספר, נשתתפו שנים מן הפליטים וחכרו חמש "סטראמאות" אדמה מאחד מן האכרים. חמש "סטראמאות" הן אקר אחד ורבע. מחלקה זו זרעו שתי "סטראמאות" אבטיחים צהובים, שלמרבה הצער לא היה בידם למכרם; לפי שמפני המגפה והקדחת ומפני האמונה המהלכת, שאבטיחים

צהובים אינם מזון מבריא בשעה מעין זו, לא היה בידם כל עיקר להוציא יבול זה אל השוק. נשארו שלש סטרמאות (שלשת רבעי אקר). שבהם גידלו גידולי ירק לשוק. חלקו של האחד מהם בהכנסה הגיע ל-55.000 דרכמון (=£47), עמל של תשעה חדשים. לאחר זמן עקר אדם זה לניאה-קיוס, אותו כפר, שהזכרתי כבר פעמיים, ושם קבל שתיים-עשרה סטרמאות (שלשה אקר) של קרקע לגנת-ירק. ראיתי אותו בניאה-קיוס לאחר שעשה בו שלשה שבועות, ומצאתי, שכבר התחיל לנקז את אדמתו באופן שיטתי, סדר בגן ביתו משתלה קטנה תחת לוחות של זכוכית, וכבר נראו שם שתילים של פלפל, חרשף, עגבניות ובצלים. מביא אני מקרה זה כדוגמא טפוסית לאנשים, שבאו מחופי אסיה הקטנה, מנגד למיטילינה.

בדרך כלל, סבורני, אפשר לומר בישוב-דעת גמור, שליש מכפרי הפליטים כבר הם מבוססים וצולחים לגמרי. ומשני השלישים הנשארים יותר ממחציתם מסודרים הם למדי, ואף אם לא יעשו עוד בשבילם דבר יוכלו לשאת את עצמם בדרך המניחה את הדעת. לא נשארו אלא פחות משליש מספר-הכפרים, שמסבות שונות — או מפני פחיתותה של האדמה, או מפני תאונה, או (וזהו התנאי החשוב ביותר) מפני פחיתותם של הפליטים עצמם — תידרש לישובם עין פקוחה במשך עוד שנים מספר.

כמו-כן אפשר לומר בדרך כלל, וללא חשש של ספק, שאוכלוסי הפליטים החקלאיים כבר הוכיחו על עצמם, שהם תוספת-כח למדינה היוונית, וגם יוסיפו להוכיח זאת במדה הולכת וגדלה. בממוצע עולה האכר מן הפליטים על האכר היווני מבני המקום. בעין פקוחה הוא שוקד על משמר של כל השבחה, שיש בה כדי להרבות את יבולה של חלקתו: בעבודתו אין הוא יודע ליאות ובהוצאתו הוא נוהג חסכנות מופלגת. מזונו הרגיל הוא לחם, אפוי מתערובת קמח-חיטה וקמח-תירס, גבינה (פרי כבשיו ועזויו), וזיתים. בשר הוא אוכל, אפשר, פעמיים או שלש פעמים בשנה, לכבוד חגיגות דתיות מן החשובות ביותר. בגדיו הם ברגילות מן הפחותים ביותר למראה, אבל האקלים נוח הוא ברוב ימות-השנה, ולפיכך אין שם לבגדים אותה חשיבות, שיש להם בארצות-הצפון.

שרטוט בולט מן החיים בכפרי-האכרים היא השאיפה העזה לחינוך. משהושב כפר במדה מספקת, מיד מתחילים התושבים בבנין זמני עשוי עץ, של כנסיה, שבשעת-היכולת הם אומרים להחליף אותו בבית-אבן. ואולם עוד קודם שנסתדרו הם מתחילים לדאוג לבית-ספר. לפי הפרוטוקול, מתקשה הועדה בהספקת-הון להקמת בתי-ספר, אך התביעה היתה עזה ועקשנית עד כדי כך, שבכל כפר וכפר הקציעה הועדה מגרש לבית-ספר, בכפרים הרבה בנתה בית יתר, שהוא משמש לפי שעה בית-ספר, ובכפרים הרבה סייעה בידי התושבים, אם בהענקת-כסף, ואם בהספקה של חמרי-

בנין, שבעזרתם הקימו להם האנשים בנין לבית-ספר. חשק-הלמודים בין הילדים גדול עד שלא יאמן, ויש בו כדי להתמיה את המסתכל האנגלי. כשאחד מחברי הועדה בא לסייר כפר, שעוד לא ניתן לו בית-ספר, אורבים לו הילדים תמיד, חוק ולא יעבור, ודורשים את הקמתו של זה; ובמקום שבית-ספר קיים תמצא תמיד, שהילדים ממתינים שעה ארוכה קודם השעה הקבועה לתחילת הלמודים, ושהם יוצאים משם בלי חמדה.

הסעיף השני בעבודתנו, היא ההתישבות העירונית, אינה מעניינת, ולדעתי, גם לא מניחה את הדעת, כההתישבות החקלאית, שנסייתי לתארה בזה. אכן, תהא זו הטעיה לתאר שפון זה של אוכלוסי הפליטים העירוניים בשם "התישבות", כי, בדרך כלל, לא היה בידי-הועדה אלא להמציא קורת-גג, בתחומי יכלתה הכספית, לאותם מן הפליטים העירוניים, שלא יכלו למצוא, או להכין, מעון לעצמם. עבודה זו של המצאת-מעונות לפליטים העירוניים התחילה בה הממשלה, ואף-על-פי שהמושבים, שהוקמו קודם יסודה של הועדה, נמסרו לידינו, המשיכה הממשלה בדרך זו של בניה בשביל הפליטים העירוניים בערים הגדולות—א ת ו נ ה , פ י ר י א ו ס , ס א ל ו נ י ק י ו ק א ב א ל ה . אין בידינו סטאטיסטיקה מסויימת, שתלמדנו מה מספר הבנינים, שהקימה הממשלה במשך שתי השנים האחרונות, ואולם עד חודש יוני, שנת 1927, הקימה בתים לעשרים וחמשת אלפים משפחות לפי הערך. מחוץ לאלה הקימה "הועדה ליישוב הפליטים" למעלה משמונה-עשר אלף, ועד הסתיו של השנה שלאחריה המציאה בסך הכל עשרים וששת אלפים מעונות, שעלו בסך של שני מיליון ומחצה של ל"ש.

דבר זה אין בו כדי לפתור את שאלת השכון העירוני. בשנת 1927 ערכה הועדה מפקד לפליטים העירוניים, והמפקד קבע, שבאותה שעה גרו כשלשים וחמשת אלפים משפחות בתנאי-דירה, שאין משפחה בת-תרבות רשאית להתקיים בהם. אין לומר בשום פנים, שאם תריק הועדה את כל אוצרותיה יסופקו צרכיהם של אלה. על הממשלה היוונית יהא להמשיך בבנין של בתים עד שיספקו מאמציה, בצירוף אותם של בונה-הבתים הפרטי, את המעונות הנדרשים לאוכלוסי-העיר.

בדרך בנין-הבתים בעיר נתקלה הועדה בפרובלימה חמורה אחת. כל המעיין בענין זה ברי לו, שכח-קליטתה הכלכלי של כל עיר מוגבל בתחומיה של הדרישה לעבודת-התעשייה ולשאר האוכלוסים הנטפלים אל זו. אילו היתה הועדה מקימה באיזו עיר מעונות למעלה מכוח-קליטתה הכלכלי של זו, היתה נוצרת פרובלימה מתמדת של חוסר-עבודה, שיש בה כדי לגרום לסבוכים חמורים בחיים הסוציאליים. על-פי דרך-הטבע נשתקעו רוב-רובם של הפליטים העירוניים במקום, שבאו אליו בראשונה, משמע בערים הגדולות, ובפרט בא ת ו נ ה , ב פ י ר י א ו ס ,

בבולו, בסאלוניקי, בקאבלה, ובמדת־מה גם בדראמה, בסֶרְס, בדידיאגאץ ובפאטראס. מדרכה של הועדה היה לחזק את הערים הקטנות ביוון ולא לבנות בערים גדולות אלו אלא את המינימום, שיש בו כדי להניח את דעת־הקהל. לשם כך נזהרו ברישומה של כל אחת ואחת מן הערים הקטנות ביוון, והועדה התאמצה למלא את הדרישה אחר מעונות בכל מקום, שאפשר היה להשיג בו מגרשי־בנין; ואכן, עד עכשיו הקימה הועדה בנינים בארבעים ושבעה מן המקומות הללו. בדרך זו עלה בידי הועדה לעכב בעד זרימתם של יושבי־הכפר אל הערים הגדולות. כאן, בארץ זו, קשה לנו להבין את טבעה של אותה זרימת־אוכלוסים. לדוגמה אביא מעשה אחד, שנודמן לנו לראותו. התחלנו מקימים שכונה עירונית בבולו ומצאנו, שעצם עובדה זו של התחלת־הבנין גרמה להן לכמה משפחות מגרי קורפופאטראס (שתי הערים הללו עומדות בחופה המערבי של יוון, בה בשעה שבולו עומדת בחופו המזרחי) לצאת לבולו בתקוה, שתקבלנה דירה באחד מן הבתים החדשים. תקותם היתה, כמובן, לשוא, כיון שהבתים נועדו מלכתחלה למשפחות מסוימות בבולו, שהגישו בקשות על כך.

דרך זו של חזוק הערים הקטנות הביאה לידי תוצאות רצויות בכמה מן הגלילות החקלאיים, שיושבו זה מקרוב. דרך משל, במוקדון המערבית יש תחנת־רכבת אחת בשם וורטקופ. קודם ימי הועדה היתה זו תחנה פשוטה ובה בית־קהואה ושנים שלשה בתים למושבים של עובדי־התחנה. עכשיו עומדת שם עיירה פורחת ובה כמאתים וחמשים בית, שרובם ככולם נבנו על־ידי הועדה או בעזרתה; ואין ספק בדבר, שעתידה וורטקופ זו להיעשות עיר־שוק לשטח החקלאי הפורח מסביב לה.

הוא הדבר בקילקיס שבצפונה של מוקדון, מקום, שבו בנתה הועדה מאתים בית. עכשיו פורחת שם העיירה בעוד שקודם־לכן היה המסחר קופא שם. אפשר להזכיר עוד את דוגמת אוריסיטיאס, עיר חדשה לגמרה בקרן צפונית־מערבית בתראקיה, סמוך לגבול התורכי ולגבול הבולגארי. עיר זו, שאוכלוסיה הם אלפיים נפש, היא יצירת־כפיה של הועדה, וכולה חיה על האקספורט והאימפורט של האוכלוסיה החקלאית שבסביבה. גידולם של תפוחי־האדמה נפוץ בחבל זה במהירות יתירה, ובשנה שעברה הוצאו דרך אוריסיטיאס בלבד שלש מאות קרונות — שהם ששת אלפים טון—טעונים תפוחי־אדמה.

יש עוד קו אחד בקשר עם שיטה זו של בנין־בתים, ואסור להתעלם ממנו. כתוצאה מפעולות הבניה של הממשלה ושל הועדה כמעט חדלה כל בניה ספיקולטיבית, וברור, שאין לומר לידי איזו מדה של היספק המעונות הדרוש היה מביא הלחץ הכלכלי הרגיל, אילו פסקו המדינה והועדה מבנין־בתים. אני כשאני לעצמי ברי לי, שמספר גדול מן הפליטים שבערים, מאותם המתגוררים ברבעים, שאינם ראויים

למושב של בני-אדם, אינם מתגוררים שם אלא מתוך התקוה, שאם רק יאריכו את רוחם כל צרכם סופם, שיספקו להם בית (אם מטעם המדינה ואם מטעם הועדה) במחיר-הקרן (אם יהא עליהם לשלם בכלל), ועל כל פנים במחיר הנמוך ממחירי-השוק באותה שעה.

בערי אתונה ופיריאוס הקימה הועדה ארבעה רבעים גדולים לפליטים, ובהם אחד-עשר אלף דירות בסך הכל. הבתים הם בני טפוסים שונים, מהם בעלי שני חדרים, מעון למשפחה אחת בלבד; מהם בתים כפולים; אחרים יש בהם כדי לשמש לארבע, לשמונה או לעשר משפחות, הכל לפי הבית. הרחובות רחבים, הבתים בנויים כהלכה, והמושבים עושים רושם של מוצקות והרִנְחָה. בהתאם לחוזים, שנחתמו עם הדיירים, משלמים הם שכר-דירה, שלפי שיטת-הקניה בדרך-השכירה סופו להעביר את הבנין בסוף חמש-עשרה שנה לרשותו של השוכר. להלכה נראים הדברים כסידור מצוין; ואולם למעשה התפרצו אל הבתים, מיד להקמתם, מספר משפחות גדול מזה, שבשבילו הוקמו, ולפיכך דרה בהרבה מן המעונות שבכמה מושבים משפחה בכל חדר, וברובם למעלה מכך. במסכות אלו יש קשי עצום לגבות למעשה אף דבר מועט מן המשפחות המתגוררות שם.

קשי נוסף בענין התשלומים בא מן ההתנגדות המאורגנת לתשלומים מעיקרם. מביאים כל מיני תירוצים — מחסור, מציאותן של תביעות כנגד הממשלה, גריעותם של הבתים שהותקנו, טענות על הבתים, שלא עלו במחיר הנתבע, התנגדות לכל מס לשם מפעלים להנאת-הצבור (דרכים, מים, מאור) — למעשה, כל תירוץ שיהיה, שיש בו כדי לשמש ביאור לאי-תשלום. מובן, שיכולים היינו לפנות לעזרתה של הממשלה בענין-הגביה, אך עמדתם של הפליטים כלפי הממשלה איתנה מאד, לפי שכל משפחה יש לה זכות-הצבעה, ובכל שעה עומדים בפרוס-הבחירות. לא הייתי יועץ לממשלה הנוכחית להשתעבד להשפעות מעין אלו; אין לך דבר נאה מן הנאומים, שנשא מר וויניזילוס עצמו בשעת מלחמת-הבחירות האחרונה, נאומים, שבהם אמר ברור ומפורש, שאין בדעתו להיות מושפע מכל התרגשות דימאגוגית של הפליטים נגד תשלום החובות, שהם חייבים, ושאם אין דעתם נוחה מהכרזה זו על דרך-שלטונו, הרי הם רשאים להמנע מלהצביע בעדו, או להצביע נגדו, אם רצונם בכך. אומץ גדול ביותר דרוש לו, למנהיג מדינה, כדי להכריז הכרזה כזו בשעת בחירות; אבל יודעים אנו, שאין למר וויניזילוס מחסור בתכונה זו.

מחובתה של "הועדה ליישוב-הפליטים" היה ל"הושיב" את הפליטים העירוניים כמו את החקלאיים, ו"הושבה" זו כוללת, כמובן, גם המצאת אמצעי-פרנסה. אכן, הועדה לא היתה גוף מתאים למילוי של תנאי זה, אף-על-פי-כן עשתה מה שהיה בידה לעשות בכיוונים מסויימים. דרך משל, ספקה הועדה, בתנאים

נוחים ביותר, מגרשים להקמתם של בתי-חרושת בקרבת המושבים השונים, וסדור זה היה בו מן התועלת גם לפליטים גם לבעלי-התעשייה, שנהנו ממנו. בקרבתם של המושבים העירוניים צצו בתי-חרושת שונים במספר מרובה. המרובים ביותר והחשובים ביותר מבין אלה הם בתי-החרושת לשטיחים. הפליטים מומחים הם בענף-תעשייה זה, ועם בואם ליוון הכניסוהו לארץ. תעשייה זו הולכת ומתפתחת במהירות, ובשנת 1927 נאמד האקספורט של שטיחי-יוון לאמריקה בסך של יותר מחצי-מיליון ל"ש.

הנסיון האחרון מצד הועדה לסייע בהמצאתם של אמצעי-פרנסה לפליטים העירוניים, היה דבר המצאתם של מאה אלף ל"ש לסייע ביצירתה של התאחדות אבטונומית לשם עזרה לתעשיית-השטיחים ולשם פיקוח עליה. החוק הקובע התאחדות זו הוצע זה עכשיו לפני הקבינט, ויש לקוות ולשער, שאם תווסד התאחדות זו, תהא תכליתה לא רק להמריץ את כמותה של תוצרת-השטיחים, אלא גם למנוע בעד האקספורט של כל שטיח, שאינו ממדרגה ראשונה. כל מייצרי-השטיחים, בין יוונים ובין נכרים, שעובדים ביוון, נתאחדו ליצירתה של התאחדות זו.

חוץ מכך יש בתי-חרושת למשי, בתי-חרושת לאריג, בתי-חרושת לתעשיית-בגדים, בתי-חרושת לכלי-חרס, — כל אלה התחילו בהם מאז באו הפליטים, והועדה יסדה קרן לאימוץ מלאכותיהם ואומנויותיהם של הפליטים, קרן, שהשתמשו בה לזרו את פעולתם של כמה מן המקצועות הללו.

עוד שיטה אחת, שהועדה נוקטת בה, היא: לתת לבעלי-אומנות מפְרָעות להתקנתם של כלי-העבודה שלהם, ומבין הפליטים מרובים ביותר הנוטים לפנות לשיטת-סיוע זו.

ואולם, למרות כל הנסיונות הללו לסייע בידי הפליטים למצוא פרנסה באריג, תלויים סכוייהם להבא בעתידם הכללי של המסחר והתעשייה ביוון. יש לציין בקורת-רוח, ראשית, שבערים הגדולות לא הביא בואם של הפליטים לידי חוסר-עבודה של קבע; אותה מדה של חוסר-עבודה, שעברה עליהם, לא באה אלא מתוך מסכות חולפות במקצועות בודדים. שנית, הזרם של הפליטים העירוניים לא הביא לידי ירידה בשכר העבודה, כמו שאפשר היה לשער. אמנם, מספר-התושבים בערים הגדולות אינו עומד ביחס, שיש בו כדי להחשב יחס מתאים, אל האוכלוסיה החקלאית שבארץ. האוכלוסיה הכללית ביוון היא כששה מיליון ורבע נפש; מהן 830.000 באתונה ובפיריאוס; 400.000 בסאלוניקי; משמע, שבשלוש הערים הללו נמצאת חמישית מכלל-האוכלוסים בארץ. לכאורה נראה המצב מסוכן, אך אין הוא יחיד במינו; הנה בקהלית-ארגנטינה, שמספר תושביה כ-7.100.000, נמצאים למעלה ממיליון איש בעיר-הבירה בואנוס-אירס; וגם באנגליה נתקבצה

כחמישית מכלל האוכלוסים בשלשה שטחים: במחוז של לונדון, ובתחומיהן של עיריות ליברפול ומאנצ'יסטר.

עם הוצאתם של כספי-קרנותיה הולכת עבודתה של הוועדה ליישוב-הפליטים ומתקרבת לסופה הטבעי. עוד מעט ויבוא הזמן, שבו יהא בידנו לחשב בקור-רוח את תוצאותיה של העברת היוונים מארצות אחרות אל ביתם הלאומי, ואת טיבה של העבודה, שנתגשמה על-ידי הוועדה. מה שנוגע לשאלה הראשונה אין אני חושש להערכה גרועה כלל ועיקר. לדעתי עתידים היוונים, שבאו ליוון חוץ שבע השנים האחרונות, להיות יסוד של חוסן והצלחה לארצם. במאמר זה נסיתי להוכיח, שכבר נראים סימנים, שמראים על תוצאה זו, שעתידיה היא לבוא. עם עלייתה של צפיפות-האוכלוסים ועם השלמתן של תכניות-הניקוז ההשובות, שהולכות ומתגשמות עכשיו, — תכניות, שתתנה לארץ עד מיליון אקר של אדמה ראויה-לעבוד ממדרגה ראשונה, — אי אפשר לה, ליוון, שלא יוטב מצבה במובן הכלכלי. ובמובן המדיני איתן מצבה עוד יותר. קודם העברת-האוכלוסים לפי חוזה ניי ולוזאנה עלתה האוכלוסיה היוונית שביוון רק לשמונים אחוז מכלל תושבי-הארץ, ועשרים אחוזים היו תורכים, בולגארים ובני שאר עמים. לאחר ההעברה 93,75 אחוז מכלל התושבים הם יוונים, ורק 6,25 אחוז הם בנים לאומות אחרות. ומשום כך נעלמו הקשיים הפוליטיים התכופים, שהיו מתעוררים בשל מציאותם של יסודות זרים במספר מרובה בתוך האוכלוסים.

משנתנה לה, ליוון, ממשלה יציבה, ואם לא תבוא שום אבנטורה צבאית, יכולה היא לבקש את ידידיה, שישקיפו על עתידה בבטחון גמור.
תרגם מאנגלית*: אוריאל הלפרין

* מתוך Journal of the Royal Institute of International Affairs, כרך שמיני, חוברת 6, 1929.